

På neutralitetens smala näs

Professor Nils Andrén diskuterar i denna artikel den svenska säkerhetspolitikens olika aspekter. Har förutsättningarna för vår säkerhetspolitik ändras? Vilken roll bör alliansfriheten spela? Försvagas trovärdigheten i utrikespolitiken av inrikespolitiskt betingade utspel i internationella frågor? Har vi från säkerhetspolitisk synpunkt råd med en nedskärning av försvaret? Förf. understryker nödvändigheten av att säkerhetspolitiken ses i ett stort sammanhang och att alla de olika faktorer som påverkar besluten kopplas samman.

Utrikespolitik kan generellt definieras som den politik en stat för för att tillgodose sina intressen i förhållande till andra stater. Dessa intressen kan gälla olika ting. Ett grundläggande element i all utrikespolitik är det som har med landets yttre trygghet att göra. Åtgärder i detta syfte sammanfattas ofta med termen säkerhetspolitik. Som säkerhetspolitiska kan betecknas alla de mått och steg som vidtas på olika områden för att säkerställa att uppställda nationella mål kan nås även då nationen ställs inför yttre hot. Säkerhetspolitikens mål är att bevara handlingsfriheten. Utrikespolitiken är ett viktigt instrument för denna, men inte det enda. Försvarspolitikerna är säkerhetens andra, stora hörnpelare. Men även andra politiska aktiviteter, särskilt handelspolitik och försörjningspolitik, kan spela en avgörande roll för att trygga ett lands yttre säkerhet.

I princip har säkerhetspolitiken ett primat i all utrikespolitik. Men utrikespolitiken har också andra mål än att bevara den yttre tryggheten, den nationella handlingsfriheten. Den skall tillgodose landets handelspolitiska och andra ekonomiska intressen i förhållande till andra stater. Den har också uppgifter när det gäller att tillvarata medborgarnas individuella säkerhet, trivsel och trygghet.

Säkerhetspolitikens principiella primat betingas av att yttre trygghet är en grundläggande förutsättning för att alla andra samhällsaktiviteter skall kunna förverkligas. I realiteten framstår säker-

hetspolitiken dock snarare som en likvärdig, konkurrerande aktivitet som endast i uppenbart kritiska lägen ges faktiskt företräde framför andra samhällsliga aktiviteter.

I ett modernt kultursamhälle råder ständig konkurrens mellan ett stort antal målsättningar och aktiviteter vid sidan av den yttre friheten och säkerheten: inre ordning och frihet, säkerhet och personlig integritet, samordnad planering och enskilda initiativ, social trygghet och ekonomisk utveckling, konkurrensvärdig produktion och mänskliga produktionsförhållanden. Slutresultatet blir alltid en kompromiss mellan de olika krav som målsättningarna ställer på samhället.

Dessa allmänna synpunkter har anknytning till Sveriges aktuella utrikes- och försvarspolitiska problematik. Den präglas i hög grad av konkurrensen mellan rivaliserande, var för sig väsentliga målsättningar för det svenska samhällets existens- och arbetsbetingelser.

Förtroendepolitik

Neutralitetspolitiken är ytterst en förtroendepolitik. Den svenska alliansfriheten i fred syftar till att bevara möjligheten att stå utanför krig. Den skall också ge landet möjlighet att bidra till avspänning under mera normala yttre förhållanden. För att vara framgångsrik, inpräntas det med all rätt, måste den alliansfria politiken vara trovärdig. Trovärdig blir den om omvärlden är

övertygad om att vi har förmåga — vilja och resurser av olika slag — att hålla oss utanför en konflikt, att bevara vår oavhängighet och handlingsfrihet och att se och handla objektivt och opartiskt i de internationella situationer som påkallar vår medverkan.

Under större delen av efterkrigstiden har den svenska förtroendepolitiken i stort sett sett sig tämligen okomplicerad. Sverige har demonstrativt valt en alliansfri utrikespolitik och har kunnat bygga upp ett militärt försvar som utanför landet uppfattas som respektingivande, "det starkaste småstatsförsvaret i världen" enligt försvarsministern. Utrikespolitiken har hittills kunnat genomföras under stor och väl markerad nationell enighet. Detsamma har ända till de senaste åren i stort sett även gällt om försvarspolitiken.

En trovärdig neutralitetspolitik kräver också en stark ekonomi. Detta innebär både en teknologiskt avancerad produktionsapparat, som kan lösa åtminstone de grundläggande militära försörjningsproblemen, och ett näringsliv som är så differentierat att landet under en relativt lång kris kan försörja sig utan väsentliga tillskott utifrån. Saknas dessa förutsättningar, kan landet bli så känsligt för påtryckningar från mäktiga leverantörländer att dess handlingsfrihet blir en chimär.

Trovärdigheten sammanhänger också med vår attityd till de olika slag av motståndningar som rådde ute i världen. Den grundläggande utrikespolitiska attity-

den, alliansfriheten, gäller endast en av dessa motsättningar — förhållandet mellan de dominerande stormaktsblocken. Attityden till omvärlden, Sveriges internationella profil, markeras också av andra förhållanden. Vilka stater erkänns, vilka erkänns inte, vilka former av internationellt samarbete deltar landet i? Hur ställer sig Sverige till u-länderna och till de konflikter som aktualiseras i internationella organisationer, där Sverige är medlem? Vilken allmän ideologisk attityd ger landets ansvariga talesmän uttryck för i sina offentliga framträdanden?

Den svenska neutralitetspolitiken har efter hand gett landet ett betydande internationellt förtroendekapital. Detta kapital baseras främst på investeringar i försvaret, på den svenska försvarsindustrins internationellt erkända kapacitet, på den ekonomiska politiken och på ställningstaganden i internationella situationer som inneburit konfrontationer mellan stormaktsblocken. När det gäller den allmänna utrikespolitiska orienteringen på andra områden och den grundläggande attityden har däremot inriktningen varit tämligen ensidig. Gemenskapen både ideologiskt och praktiskt med de demokratiska stater som har ett fritt näringsliv har i stort sett varit väl markerad, både i teori och i handling.

Ändrade förutsättningar

Sveriges aktuella säkerhetspolitiska dilemma ter sig väsentligen som en följd

av att förutsättningarna för att fullfölja den hittillsvarande förtroendepolitiken i olika hänseenden har förändrats eller rent av undergrävt. Detta kan tillskrivas både yttre och inre förhållanden. Till de yttre faktorerna hör de dominerande maktblockens inre svårigheter — rent av fortskridande upplösning — den europeiska marknadsfrågans utveckling och, kanske, Vietnamproblemet och dess återverkningar på både den internationella och den svenska opinionsbildningen, särskilt ifråga om attityden till västblockets dominerande makt, USA.

Den nuvarande situationen kan tas som en illustration till påståendet att säkerhetspolitiken alltid måste föras i konkurrens med andra politiska målsättningar, t.ex. socialpolitik, näringspolitik, välståndsokningspolitik av olika slag. Konkurrensen kan gälla vilken andel av landets samlade resurser som i det ena och det andra läget skall gå till det ena eller andra ändamålet. Men den kan också ta sig andra uttryck. En ekonomisk politik som ger största möjliga utdelning kan exempelvis skapa bindningar utåt som reducerar förmågan att i ett kritiskt utrikespolitiskt läge handla med full självständighet till neutralitetens hävdande.

I det aktuella säkerhetspolitiska läget kan man särskilt peka på tre kritiska punkter. Dels gäller det försvarspolitik, dels något som man kan beteckna som den ekonomiska utrikespolitiken, speciellt den europeiska marknadspoliti-

ken, och dels den inre opinionsbildningens tryck på de politiska beslutsfattarna.

Kraven på reduktion av försvarskostnaderna — och därmed på något längre sikt även av den alliansfria politikens grundläggande förtroendekapital — motiveras främst av hänsyn till det statsfinansiella läget. Det finns också en tendens att tolka det internationella läget på ett sätt som kan motivera eller åtminstone medge en reduktion av försvarskapaciteten. Det statsfinansiella argumentet innebär i realiteten att konflikten mellan försvarspolitiska och andra centrala målsättningar blivit akut. Vi har i Sverige i olika hänseenden kostat på oss en standard som är högre än våra tillgångar medger. Besparingar måste ske för att det statsfinansiella räknestycket skall gå ihop. Uppenbarligen har det brustit i fråga om både framsynt planering och politisk fasthet.

EEC-frågan har ingen omedelbar anknytning till problemet att balansera statsbudgeten men väl till nationalhushållets räkneskaper på längre sikt. Problemet är, enkelt uttryckt, om vi skall kunna tillgodose våra uppenbara ekonomiska intressen genom en full anslutning eller någon annan form av anknytning till EEC med samtidigt bevarande av våra möjligheter att i framtiden fullfölja neutralitetspolitiken. Frågan om Sveriges förhållande till den gemensamma marknaden blir sålunda, liksom när det gäller försvaret, ytterst en konflikt mellan säkerhetspolitikens och välståndspolitikens krav. Skenbart kan

man spåra en inkonsekvens i de lösningar som sökts av problemet i de båda frågorna. När det gäller försvaret skjuts de säkerhetspolitiska intressena åt sidan, utan att dock helt förbises, till förmån för de finansiella problemen. När det gäller Sveriges förhållande till den gemensamma marknaden står de säkerhetspolitiska intressena i förgrunden och verkar som en broms på strävandena att tillgodose Sveriges uppenbara ekonomiska behov av bästa möjliga handelsvillkor med den stora EEC-marknaden.

Om säkerheten undergrävs kan välståndet bli värdelöst. Men om vi ställer kraven på säkerhet alltför högt kan välståndet undergrävas eller välståndsutvecklingen hejdas. Och om välståndet försvagas, minskar resurserna att skydda säkerheten — och kanske också viljan att göra det. Politikerna står alltid inför avvägningsproblem. Hur mycket säkerhet måste vi köpa? Hur mycket välstånd är vi beredda att avstå från för att trygga säkerheten? Och hur mycket säkerhet vågar vi avstå från för att tillförsäkra oss ekonomiskt välstånd?

Utrikespolitik i inrikespolitiken

Vi kommer här till den tredje kritiska punkten. Politikerna, beslutsfattarna, har två slag av faktorer att ta hänsyn till då de löser dessa avvägningsfrågor. Vilken politik är acceptabel för deras huvudmän, väljarna? Vilken politik skall de föra för att uppfylla det demokratiska kravet på att handla i största

möjliga överensstämmelse med den dominerande opinionens förväntningar? Vad säger den "tekniska" sakkunskapen, både den ekonomiska och den säkerhetspolitiska?, om de risker som olika handlingslinjer innebär? Om det råder en konflikt mellan opinion och sakkunskap, är det då politikernas uppgift att gå den "smala vägen" och följa sakkunskapens krav, även om detta innebär en inrikespolitisk förtroendeförlust? Vilket värde skall man tillmäta mod och ledarskap respektive känslighet och följsamhet inför en ofta känsloladdad opinions yttringar?

Problemet har särskild betydelse för en liten stat i ett utsatt läge. Sverige är en sådan stat; även om Nordeuropa varit en ovanligt lugn del av världen och Sverige inte är föremål för något direkt hot, är dess läge utsatt för påfrestningar just på grund av alliansfriheten. Denna politikens framgång bygger väsentligen på det förtroendekapital som vi själva kan bygga upp. Den kan inte söka stöd utifrån.

Säkerhetspolitiskt betydelsefulla åtgärder som vidtas i syfte att tillgodose en inre opinion, även med risk att säkerhetspolitiken undermineras eller åtminstone försvagas, innebär att säkerhetspolitiken delvis förvandlas från ett instrument för att bevara och stärka landets yttre trygghet till ett medel i den inrikespolitiska maktkampen.

Utrikespolitik i inrikespolitiskt syfte är en välkänd företeelse — från historieböcker och från andra länder. Någon

enstaka gång också från vårt eget land, men, tror vi, för mycket länge sedan. När det mörknade på den inrikespolitiska scenen, satte Gustaf III igång ett krig mot Ryssland. Men hur är det i vår egen tid? Frågan är politiskt laddad, enbart genom sin formulering. Svaren är det i än högre grad.

Låt oss först granska vad frågan innebär. Hur kan utrikespolitiken utnyttjas inrikespolitiskt? Man kan aktualisera utrikespolitiska frågor som hänför sig till starkt värdeladdade områden. Den allmänna opinionen bedöms vara hårt engagerad för en viss handlingslinje eller allmän attityd. Eventuella mindre åsiktsbrytningar i en sådan fråga förstöras upp så att de ser ut som fundamentala motsättningar. Man markerar sin egen renlärighet och motsidans farliga irrlärighet. Om en sådan fråga bevarar sin aktualitet vid ett kommande val, kan en kritik efter dessa linjer påverka partiernas ställning hos väljarna. Den politiska debatt som förts om EEC och i viss utsträckning om försvaret antyder att båda dessa frågor har en politisk värdeladdning av detta slag.

När den dåvarande högerledaren Jarl Hjalmarson uteslöts från den svenska FN-delegation 1959, kunde detta uppfattas som ett klart inrikespolitiskt betingat försök att undergräva högerpartiets ställning genom att utmåla partiet som opålitligt i sitt förhållande till den svenska utrikespolitikens grundläggande princip. I lika hög grad gäller detta om statsministerns offentliga bränn-

märkning 1968 av den nuvarande högerledaren som en "säkerhetsrisk". Det var en allvarlig beskyllning. Att den inte väckt större uppmärksamhet än den gjorde kan väl knappast förklaras på annat sätt än att den uppfattas som en tillfällig partipolitisk lapsus. I själva verket var den dubbelt befängd. Ty även om den hade varit sakligt grundad skulle den varit felaktig. En faktisk risk föreligger inte enbart på grund av ett avvikande uppsåt. Det måste också föreligga fara för uppsåtets förverkligande. Om nu alla andra partier än högerpartiet betraktas som pålitliga, "riskfria", innebär det en alltför stor respekt för högerpartiet att befara att dess uppfattning skall förverkligas i strid mot samtliga övriga partiers.

Utrikespolitiken kan bli ett medel i den inrikespolitiska maktkampen, om utrikespolitiska åtgärder vidtas eller opinionsyttringar formuleras som inte har till primärt syfte att främja landets intressen i förhållande till andra stater utan att vinna politiska poäng på hemmaplan. Frågeställningen har aktualitet vid en bedömning av de officiella opinionsyttringarna i samband med konflikten i Vietnam. Det är svårt att avvisa intrycket att en starkt bidragande orsak till regeringens uppträdande måste sökas på det inrikespolitiska fältet. Genom att i väsentliga hänseenden solidariserar sig med kritiken — om än inte med många av dess odisciplinerade yttre former — skulle regeringen kunna hindra att den antiamerikanska opinionsvä-

gen drabbade den själv, såsom alltför försiktig och halvhjärtad i sin alliansfria objektivitet och sterila neutralitet. Vietnampolitiken framstår inte minst som ett led i kampen om ungdomen, enkanerligen om den vänsterorienterade ungdomens röster.

Attityden passar också in i ett traditionellt mönster i svensk opinionsbildning. Det finns en karakteristisk tendens att moralisera och protestera med anledning av andra länders oförmåga att lösa problem som vi själva har skönats ifrån. Plikten att tala sanning förväxlas med lusten att säga sanningar.

Från vår egen oklanderligt (?) demokratiska och moraliskt upphöjda parkettplats tar vi flitigt ställning till olika missförhållanden när och fjärran (mest fjärran). För den unga generation som endast upplevt 1930-talets och det andra världskriget som dammig historia men som genom de nya massmedia upplever världen mera intensivt och brutalt än någon tidigare uppväxande generation kan detta vara en både förklarlig och ursäktlig attityd. Men de som levat igenom dessa mörka skeden av Europas historia kan med skäl fråga sig om "frihetens stamort på jorden" har blivit ett paradiset för fariséer.

Två ytterligheter

I detta sammanhang är det omedelbara syftet med understrykandet av den svenska säkerhetspolitikens dubbla dilemma främst analytiskt, inte polemiskt. I den mån det har ett "politiskt" syfte

är detta i första hand att plädera för ett rationellt och systematiskt sätt att bedöma de utrikespolitiska frågorna och de krafter som ligger bakom ställningstagandena till dessa. Det är inte att ta ställning i en i många hänseenden emotionellt färgad debatt om säkerhetspolitikens mål och medel.

De attityder som förekommer i denna debatt kan i stort sett sägas röra sig mellan två ytterligheter. Enligt den ena kan inga avgörande säkerhetspolitiska skäl anföras mot en viss, rent av tämligen betydande, reduktion av försvaret. De som omfattar denna uppfattning anser å andra sidan i regel att medlemskap i EEC utan mycket betydande reservationer skulle undergräva den svenska neutralitetspolitiken. Den andra ytterligheten representeras av uppfattningarna att försvaret inte utan oacceptabla säkerhetspolitiska risker kan reduceras och att medlemskap av EEC inte är oförenligt med den svenska utrikespolitikens grundläggande målsättning.

För det följande resonemanget accepterar jag den oförmånligaste varianten av de båda tolkningarna: 1) En reduktion av försvaret kan innebära väsentliga risker — kanske inte så mycket därför att försvarskapaciteten reduceras utan på grund av den psykologiska effekten av en dramatisk partikamp som följs av något som i realiteten är en nedrustning. Tilltron till neutraliteten kan minskas, om sammanhållningen kring försvaret splittras och om värnkraften försvagas. 2) EEC-an slutning kan också

innebära betydande faror, både för den faktiska handlingsfriheten utåt och inåt och framför allt för tilltron till Sveriges önskan och förmåga att föra en av NATO-länderna helt oberoende utrikespolitik.

Det är möjligt att denna tolkning på endera eller båda punkterna är väl pessimistisk. Men både inom praktisk säkerhetspolitik och i teoretiska säkerhetspolitiska resonemang är det angeläget att ha betryggande säkerhetsmarginaler.

Många faktorer

Svensk säkerhetspolitik präglas i stort sett av ett klart medvetande om att en rad andra faktorer än det militära försvaret och landets val av position i det internationella systemet är av betydelse för dess yttre trygghet och handlingsfrihet. Det är därför ett anmärkningsvärt drag i den pågående säkerhetspolitiska debatten att så få ansträngningar gjorts att sammankoppla alla de olika faktorer som avgör den totala säkerhetspolitikens och den säkerhetspolitiska trovärdighetens effektivitet. Det anses f.n. av många att det av kortsiktiga statsfinansiella skäl är nödvändigt att reducera försvarskapaciteten och att det av långsiktiga ekonomiska skäl är önskvärt att Sverige knyts fastare till den gemensamma marknaden. Detta innebär ett allvarligt säkerhetspolitiskt dilemma, eftersom alliansfriheten alltjämt anses vara en orubblig förutsättning för Sveriges säkerhetspolitik. Under sådana förhållanden borde det vara rimligt att un-

dersöka om förändringar av dessa slag kan verkställas, utan att landets yttre säkerhet reduceras, genom utnyttjande av andra relevanta säkerhetspolitiska medel.

Vi utgår sålunda från antagandet att en anslutning till EEC redan av ekonomiska skäl men möjligen — dock inte säkert — också av andra politiska skäl kan reducera Sveriges förmåga att bevara alliansfrihetens trovärdighet. Vi utgår vidare från att det avgörande probemet är den reaktion som en EEC-anslutning skulle medföra i Östeuropa och framför allt i Sovjetunionen. På vilka sätt skulle sådana för neutralitetspolitiken negativa effekter kunna motverkas? Kan det ske genom att demonstrativt bevara landets självständiga, defensiva styrka på det militära området? I så fall kan den nu inleda försvarspolitikken reducera våra möjligheter att föra den handelspolitik om vars ekonomiska önskvärdhet stor enighet faktiskt råder mellan de flesta experter, partier och berörda organisationer i vårt land.

Skulle den negativa effekten av närmare ekonomisk samverkan inom EEC med en rad NATO-länder kunna reduceras genom andra åtgärder, som ligger vid sidan om försvars- och handelspolitiken? Vilken betydelse har olika slag av officiella uttalanden i frågor som sammanhänger med de grundläggande internationella motsättningarna? Kan man köpa trovärdighet med enbart ord? Kan Vietnampolitiken infogas i ett sådant

större säkerhetspolitiskt "paket"? Vilken effekt skulle kunna vinnas genom en mera positiv diplomati mot östblockets stater, särskilt mot Östtyskland (DDR)? Hur stort intresse har Sverige av att fasthålla fiktionen om Tysklands enhet? Kanske skulle det rent av vara ett svenskt intresse att genom att eftersträva mera formaliserade diplomatiska förbindelser med DDR markera att Sverige genom ett kommande vidgat ekonomiskt samarbete med EEC-staterna inte avser att solidarisera sig med en på östsidan — med rätt eller orätt — befarad västtysk "revanschism".

Tysklandsfrågan

Syftet med alla dessa frågor är här inte att ställa konkreta förslag till de utrikespolitiska beslutsfattarna utan att understryka att säkerhetspolitiken är eller kan vara ett resultat av åtgärder på skiftande områden. I praktiken är frågorna ofta långt mera komplicerade än i teorin. Detta kan belysas av just Tysklandsfrågan. Den har många andra aspekter än den här antydda. Problemet är inte bara neutralitets- och säkerhetspolitiskt utan även handelspolitiskt. Har Sverige råd att i dagens läge av säkerhetspolitiskt rimliga skäl riskera svårigheter på den viktiga västtyska exportmarknaden och den goodwill som Sverige åtnjuter i Västtyskland för sina strävanden att i en eller annan form uppnå en närmare anknytning till den gemensamma marknaden?

Frågan har också andra säkerhetspo-

litiska aspekter. En rimlig maktbalans i Europa måste te sig som ett vitalt intresse för ett land som driver en alliansfri utrikespolitik. Om USA skulle se sig nödsakat att radikalt reducera sitt säkerhetspolitiska engagemang i Europa, skulle en rent europeisk motvikt mot östblockets dominans te sig som ett naturligt svenskt intresse. I en sådan skulle ett återförenat Tyskland kunna bilda en stark kärna. Å andra sidan har 1900-talets erfarenheter visat att ett mäktigt Tyskland utvecklat ambitioner som vid flera tillfällen fått ödesdigra följder. Ett enat Tyskland skulle därför kräva en effektiv, också inför öststaterna trovärdig motvikt. Den mest betryggande garantin skulle då vara att USA bevarade en väsentlig del av sitt säkerhetspolitiska engagemang i Europa. Om den möjligheten är utesluten, vore en annan utväg ett integrerat Europa, där både Frankrike och England ingick såsom vänskapligt återhållande faktorer, som höll tillbaka eventuella tyska maktpolitiska ambitioner. Men skulle ett integrerat Europa, som uppfattas som ett självständigt maktblock, vara en acceptabel samarbetspartner på det ekonomiska området för en stat som eftersträvar att bevara sin alliansfrihets trovärdighet?

De många frågetecknen belyser frågornas invecklade och svårlösta karaktär för en liten stat som isolerat sig på neutralitetens smala näs. Konklusionen kvarstår inte desto mindre med oförminskad styrka: Om vår utrikespolitiska trovärdighet minskas genom åtgärder

som vi av skäl som inte är primärt säkerhetspolitiska anser vara väsentliga i landets intresse är det en angelägen uppgift att undersöka om minskningen i utrikespolitisk trovärdighet kan kompenseras genom åtgärder på andra områden. Om vi på dessa, vare sig de blir försvarspolitiska, diplomatiska eller av annat slag, genomför åtgärder och/eller avger deklARATIONER som otvetydigt understryker landets bestående förmåga — vilja och resurser — att fullfölja alliansfriheten, skulle det inte vara uteslutet att en ekonomisk tillfredsställande anknytning till den gemensamma marknaden skulle kunna förenas med bibehållen trovärdighet för den alliansfria utrikespolitiken.

Omrövning av politiken?

Skulle å andra sidan resultatet av en sådan undersökning bli att det inte är möjligt att neutralitetspolitiskt på ett tillfredsställande sätt kompensera effekten av en långtgående integration av den svenska ekonomin med den västeuropeiska, reser sig problem som i sina yttersta konsekvenser kan leda fram till en smärtsam omrövning av grundläggande säkerhetspolitiska axiom och trosatser. En sådan omrövning skulle inte nödvändigtvis behöva innebära en helt ny, principiell målsättning för svensk säkerhetspolitik. Minimalt skulle den kunna medföra ett ökat risktagande genom att de krav Sverige självt uppställer på den egna, alliansfria politikens trovärdighet reduceras. I realiteten skul-

le detta innebära ett beslut att tära på ett redan ackumulerat förtroendekapital utan att i några väsentliga hänseenden ytterligare öka detta. Förutsättningen för en sådan politik skulle vara att det redan förvärvade förtroendekapitalet för alliansfrihetens trovärdighet bedöms ge betydande säkerhetsmarginaler.

Om en längre gående omprövning skulle te sig motiverad som ett resultat av en avvägning mellan säkerhetens, na-

tionellt och regionalt, ekonomins och välståndsutvecklingens krav, är det rimligt om Sverige försöker skjuta på avgörandena så länge som möjligt. Relationerna mellan efterkrigstidens rivaliserande maktblock har ännu inte modifierat på ett sådant sätt att en fundamental ändring av Sveriges säkerhetspolitik skulle kunna genomföras utan betydande risker för allvarliga störningar i Nord-europa.

Blir Sverige republik vid nästa tronskifte?
Föreslår grundlagberedningen republik?
Vilken betydelse har kungahuset och hovet?
Hur stor makt bör kungen ha i framtiden?
Vilka argument finns för en bibehållen monarki?

KAN KUNGADÖMET BEVARAS?

— aktuell debattbok av Björn Tarras-Wahlberg och Kjell Treslow

**135 sidor om maktspelet kring monarkin,
statschefens framtida ställning
och republikdebatten**

Studentförlaget Horisont /
Bokförlaget Medborgarskolan

I bokhandeln för **13:50**